

Sosiaalipedagogiikkaa opitaan vapaaehtoistoiminnassa osana ammattikorkeakouluopintoja

Eija Raatikainen

Palvelujen tuottamisen tavat ovat yhteiskunnassa moninaistumassa kohti monituottajamalleja. Asiakas on vapautumassa toiminnan kohteena olemisesta ja hänen kokemuksellinen osallisuutensa palveluprosessissa on vahvistumassa (Kuosmanen 2012). Palvelujen tuottamisen uudet tavat ja yhteiskunnalliset muutokset haastavat koulutusinstituution arvioimaan sitä, miten se aktivoi kansalaisia palveluyhteiskunnan aktiivisiksi toimijoiksi ja kuinka se huomioi nämä asiat koulutuksessa ja koulutuksen järjestämisessä. Koulutuksen ja koko yhteiskunnan kehittyminen vaatii tulevaisuudessa aktiivisia kansalaisia: henkilöitä, jotka uskaltavat ylittää rajoja ja toimia toisin kuin tavallisesti (Saloniemi 2011). Oleellista on osallistuminen, verkostoituminen ja luova yhdessä tekeminen. Sosiaalinen kansalaiskasvatus (Nivala 2008) tavoittelee tilaa, jossa keskiössä on kansalaisten keskinäinen huolenpito. Edellä mainitut asiat tulisi pyrkiä ottamaan huomioon niin pedagogisina ratkaisuinakin kuin mahdollisesti opetussuunnitelmallisellakin tasolla sosiaalialan ammattilaisia koulutettaessa. Tässä katsauksessa esitellään Kamu-hanketta ja sen sosiaalipedagogista yhteyttä osana vapaaehtoistoiminnassa oppimista.

Kamu – Kaveriohjausta maahanmuuttajaopiskelijoille

Timonen-Kallio (2012) toteaa, että ammattikorkeakouluilla on oivallinen mahdollisuus löytää sosiaalipedagogiikan teorian ja käytännön kohtaaminen. Metropolia Ammattikorkeakoulussa toteuttavaa Kamu-hanketta voidaan pitää yhtenä esimerkkinä lisätä Timonen-Kallion esittämää sosiaalipedagogiikan teorian ja käytännön välistä vuoropuhelua osana ammattikorkeakouluopiskelijoiden oppimista ja oppimisen kautta yhteiskunnallisiin haasteisiin vastaamisena. Sosiaalipedagogiikassa korostuu ajatus, että hyvinvointi on (lainsäädännön, sosiaalipoliittisten rakenteiden ja sosiaaliturvan lisäksi) osallisuutta yhteiseen kulttuuriperintöön ja kasvamista yhteiskunnan toimijuuteen. (Hämäläinen 2007.) Tämä on keskeinen Kamu-hankkeen taustalla oleva sosiaalipedagoginen lähtökohta.

Kamu-hankkeen keskiössä ovat kaveriparit. Kaveriparit muodostuvat maahanmuuttajaopiskelijoista (15), jotka opiskelevat ammatilliseen koulutukseen ja työelämään valmentavissa koulutuksissa (40–80 ov, MAVA) Keskuspuiston ammattiopistossa, ja Metropolia Ammattikorkeakoulun sosionomi (AMK) -opiskelijoista (12). MAVA-opiskelijoiden kontaktit suomalaisiin oppilaitoksen ulkopuolelle ovat ohuet tai niitä ei ole. Heillä on lisääntynyt riski syrjäytyä oppimisvaikeuksiin ja vasta kehittyvien elämäntaitojen vuoksi. Myös heidän tulevaisuuden työllistymisen haasteensa ovat todellisia. Kaveriohjauksen tavoitteena on tukea MAVA-nuorten sosiaalisia kontakteja, tarjota yksilöllistä tukea vapaa-ajalla sekä tukea suomen kielen oppimista ja uusien harrastusten löytämistä.

Oppiminen hankkeessa on vastavuoroista, jolloin myös sosionomi (AMK) -opiskelijat oppivat. He oppivat vapaaehtoistoimintaa, asiakastyötä, selkokielen käyttöä, kulttuurisensitiivisyyttä ja saavat ohjauskokemusta. Sosionomiopiskelijoille hankkeessa toimiminen on osa heidän opintojaan (4. harjoittelu, 8 op.). Vertaisopiskelijatoimintaa mallinnetaan sosiaalipedagogisesta viitekehyksestä käsin. Hankkeessa sosionomi (AMK) -opiskelijat kehittävät toiminnallisia lautapelejä, jotka ottavat huomioon kulttuurierot ja erilaiset oppimisen haasteet.

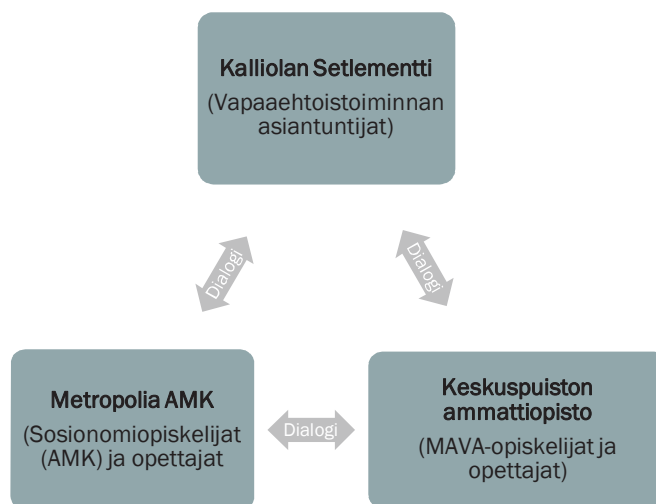
Lautapelit toimivat tutustumisen tukena ennen varsinaista kaveripari-toimintaa. Kamu-toiminnan keskeisiä piirteitä ovat toiminnallisten ja luovien menetelmien käyttö. Hankkeessa pyritään huomioimaan erityisesti tilanteet, joissa läsnä ovat yhteisen kielen puute, oppimisvaikeudet sekä kulttuurierot kuten mahdollinen erilainen käsitys sukupuolirooleista. (Eri lailla yhdessä 2013.) Kamu-hanke on alkanut helmikuussa 2013. Hanke on kaksivuotinen ESR-rahoitteinen hanke.

Kamu-hankkeessa toteutettua

Metropolia Ammattikorkeakoulun sosionomi (AMK) -opiskelijat valmistautuivat kaveriparien toimintaan keväällä 2013 osallistuen Kalliolan Setlementin (Kuvio 1) järjestämään vapaaehtoistoiminnan koulutukseen. Vapaaehtoistoiminnan koulutus (10 tuntia) käsitteli muun muassa vapaaehtoistoimintaa yleisesti sekä sen eri muotoja ja tehtävää yhteiskunnassa. Lisäksi koulutuksessa syvennettiin monikulttuuriseen vapaaehtoistoimintaan Suomessa ja Lontoossa sekä sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseen. Sosionomi (AMK) -opiskelijat osallistuivat myös toukokuiseen pajaseminaariin, jossa kehitettiin erilaisia maahanmuuttajien kotoutumista tukevia lautapelejä yhdessä sen hetkisten MAVA-opiskelijoiden kanssa. Tämän hetkisen tiedon mukaan hankkeessa kehitettyjä lautapelejä hyödynnetään muun muassa monikulttuurisessa ohjaustyössä urheiluopistossa. Peleistä tullaan myös kirjoittamaan pelifasilitaattorin käsikirja.

Syksyllä 2013 on aloitettu ryhmämuotoinen kaveriohjaus Keskuspuiston ammattiopiston (MAVA) opiskelijoiden ja Metropolian sosionomi (AMK) -opiskelijoiden kesken. Tavoitteena ennen varsinaista kaveripariohjauksen aloittamista on ollut parien toisiinsa tutustuminen turvallisessa ympäristössä. Pelejä ja toiminnallisia menetelmiä on hyödynnetty tässä vaiheessa sekä Metropolian opettajien että sosionomi (AMK) -opiskelijoiden ohjaamien ryhmätapaamisten aikana. Lisäksi sosionomi (AMK) -opiskelijat ovat seuranneet MAVA-opiskelijoiden opiskelua osallistuen heidän oppitunneilleen Keskuspuiston ammattiopistossa. Myös MAVA-opiskelijat ovat vierailleet Metro-

lia Ammattikorkeakoulussa tutustuen sosionomi (AMK) -opiskelijoiden oppimisympäristöön. Toiminta on ollut viikoittaista. Varsinainen kaveripariohjaus käynnistyy loppusyksystä 2013. Hankkeen aikana sosionomi (AMK) -opiskelijat saavat työnohjauksellista tukea ja ohjausta kaveriohjaukseen Metropolian opettajilta (osana 4. harjoittelua) ja Kalliolan Setlementiltä, jolla on vahva vapaaehtoistoiminnan asiantuntemus. (Eri lailla yhdessä 2013.) Setlementtityön painotuksena on yhdessä tekeminen sekä yksilön osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksien lisääminen (Väisänen, Immonen & Ojaksela 2011).

Kamu-hankkeessa opitaan sosiaalipedagogiikkaa palveluoppimisen avulla

Kamu-hankkeessa sovelletaan, kehitetään ja mallinnetaan palveluoppimisen (Service Learning) näkökulmaa sosiaalipedagogisessa viitekehyksessä. Kamu-hanke rakentuu *Service Learning* -toimintamalliin, jossa yhteistyötä tekevät oppilaitos ja toinen organisaatio. Kamu-hankkeessa toteutetaan palveluoppimista yhdessä, vastavuoroista oppimista tuottaen. Vastavuoroinen oppiminen tapahtuu oppilaitosten ja kolmannen sektorin välisenä yhteistyönä dialogisessa vuoro-

vaikutuksessa (ks. Kuvio 1). Palveluoppiminen eli Service Learning voidaan määritellä opetus ja oppimisstrategiaksi, joka yhdistää yhteiskunnallisen palvelun strukturoituun oppimiskokemukseen. Oppimisprosessin aikaisen ohjeistuksen ja jatkuvan reflektion avulla rikastetaan opiskelijan oppimiskokemusta, opetetaan kansalaisvastuuta ja vahvistetaan yhteisöjä. Palveluoppimisprosessissa vapaaehtoistyö mahdollistaa korkeakouluopiskelijalle akateemisten opintojen ja kansalaisaktiivisuuden yhdistymisen. (Seifer & Connors 2007.) Vapaaehtoistoimintaan kiinnittyvän palveluoppimisen avulla opiskelija saa kosketuksen lähiympäristöönsä. Hän näkee ja kokee konkreettisesti ympäröivän yhteisön ongelmat ja joutuu pohtimaan ratkaisuja niihin.

Palveluoppiminen voidaan nähdä myös yhdeksi kokemuksellisen oppimisen muodoksi, vaikka se eroaa perinteisestä kokemuksellisen oppimisen mallista siinä, että palveluoppimisessa korostuu vastavuoroinen oppiminen (Furgo 1996). Lisäksi palveluoppimisen yhteistyötä korostava ote ei liity vain toimintaan, vaan se tulee myös osaksi opetussuunnitelmaa ja opiskelijoiden oppimistavoitteita. Se, miten yhteisön dynamiikka ohjaa opintojakson rakennetta ja vapaaehtoistoiminnan organisaatiota tasavertaisena partnerina, erottaa palveluoppimisen kokemuksellisesta oppimisesta (Kolb 1984).

Sosiaalipedagogiikan kiinnostus kohdistuu ihmisen inhimilliseen kasvuun, toiminnallisuuteen, aktiiviseen kansalaisuuteen sekä sosiaalisen luottamuksen ja osallisuuden lisäämiseen. Kamu-hankkeen tavoitteena on MAVA-opiskelijoiden kotouttamisen mahdollistamiseksi tukea heidän hyvinvointiaan ja elämänhallintaansa. Sosiaalipedagoginen itseapuun auttaminen ja osallisuuden vahvistaminen nousevat tärkeiksi tavoitteiksi.

Käytännössä itseapuun auttaminen ilmenee esimerkiksi opastettaessa MAVA-opiskelijoita liikkumaan lähiympäristössään (esim. bussilla liikkuminen Helsingissä). MAVA-opiskelijoiden elämänhallinnan puolestaan voidaan ajatella syntyvän pienistä mutta heille tärkeistä oman elämään vaikuttavista arkipäiväisistä onnistumisen kokemuksista. Onnistumisen kokemusten mahdollistaminen onkin sosionomi (AMK) -opiskelijoiden tärkeä tehtävä, sillä onnistumisen kokemukset ja niiden elämänhallintaa lisäävät tekijät lisäävät MAVA-nuorten

tulevaisuudenuskoa ja toiveikkuutta. Sosionomi (AMK) -opiskelijat toimivat MAVA-opiskelijoille ”rinnalla kulkijoina” tavoitteenaan heidän elämänhallintansa lisääminen. Elämänhallinta tukee yksilön identiteettiä, positiivista itsetuntoa ja subjektiutta.

Tiivistäen voidaan todeta, että sosiaalipedagogiikkaa opitaan hankkeessa palveluoppimisen kautta (Service Learning). Palveluoppiminen opetusmenetelmänä vaikuttaa sosionomi (AMK) -opiskelijoiden tietoihin, taitoihin, asenteisiin ja arvoihin. Lisäksi se tarjoaa opiskelijalle konkreettisen mahdollisuuden oppia huomioimaan lähiympäristönsä palvelutarpeet ja mahdollisuudet. Palveluoppimisen avulla opiskelijat oppivat kantamaan vastuuta niin yksittäisistä ihmisistä kuin yhteisöstäkin. Yhteisöjen tarpeisiin vastataan toimimalla yhdessä, toiminnan muokkautuessa yhteisöjen etua palvelevaksi yhteistoiminnaksi ja dialogiseksi suhteeksi (Mönkkönen 2002). Hanke toimii sosiaalipedagogisena oppimisympäristönä ammattikorkeakoulun opiskelijoille, mutta samalla se tukee yksittäisen MAVA-nuoren arkea ja elämänhallintaa luoden tulevaisuuden uskoa. Kamu-hankeen yksi keskeisimmistä tavoitteista liittyy maahanmuuttajanuorten kotoittamisen tukemiseen ja osallisuuden lisäämiseen.

Lopuksi

Sosiaalipedagogiikka on arvoihin sitoutunutta toimintaa. Sen idea on uudistaa yhteiskuntaa alhaalta ylöspäin mukaanottavaksi, oikeudenmukaiseksi, humaniksi ja aidon demokraattiseksi (Kuosmanen 2012). Sosiaalipedagogiikan kohteina ovat inhimillisen kasvun prosessit, jotka liittyvät esimerkiksi yhteiskuntaan integroitumiseen ja yksilön identiteettiin. Kamu-hanke pyrkii osaltaan vastaamaan yksilöiden ja lähiyhteisön tilanteen parantamiseksi mutta myös laajempiin yhteiskunnallisiin haasteisiin. Yksi tällainen yhteiskunnallinen haaste liittyy nuorten tilanteeseen ja erityisesti riskiryhmässä olevien nuorten osallisuuden tukemiseen (ks. Sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämissuunnitelma KASTE 2012–2015; Nuorten yhteiskuntatakuu 2012).

Aktiivisen kansalaisuuden tematiikasta käsin tarkasteltuna palveluoppiminen on kansalaisdemokratiaa vahvistavaa opetus- ja oppimistoimintaa, jossa koulutuksen muodolliset tavoitteet yhdistetään vapaaehtoiseen palvelutoimintaan lähiyhteisössä.

Kaikkienensa sosiaalialan ammatillisessa opetuksessa keskeistä on luoda tuleville sosiaalialan ammattilaisille ymmärrystä siitä, miten he omassa työssään voivat rakentaa palveluoppimista hyödyntäviä vapaaehtoistyöhön perustuvia palveluverkostoja. Sosiaalipedagoginen teoreettinen viitekehys ja käsitteet ovat perusta sosiaalipedagogisten ammattikäytäntöjen kehittämiseen, sillä teoria syventää ymmärrystä ja ohjaa käytännön työtä (Timonen-Kallio 2012). Käytännön työtä sosiaalipedagogisesti reflektoiden puolestaan tavoitetaan syvällisempi ymmärrys ja osaaminen myös sosiaalipedagogiikasta ja sen tavoitteista.

Lähteet

- Eri lailla yhdessä 2013.* Kamu-hanke. Saatavissa <http://kamu.metropolia.fi/>. Haettu 1.10.2013.
- Furgo, A. 1996.* Service-Learning: A Balanced Approach to Experiential Education. Teoksessa B. Taylor (ed.) *Expanding Boundaries: Service and learning*. Washington, DC: Corporation for National Service, 2–6.
- Hämäläinen, J. 2007.* Sosiaalipedagogiikan kaksi kehityslinjaa. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja* 8, 9–16.
- Kolb, D. A. 1984.* *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Kuosmanen, V. 2012.* Yhteiskunnan muutos haastaa palvelut, asiantuntijuuden ja asiakkuuden rakentumaan sosiaalipedagogiselle perustalle. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja* 13, 133–161.
- Mönkkönen, K. 2002.* Dialogisuus kommunikaationa ja suhteena. Vastamisen, vallan ja vastuun merkitys sosiaalialan asiakastyön vuorovaiikutuksessa. Akateeminen väitöskirja. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet.
- Nivala, E. 2008.* Kansalaiskasvatus globaalin ajan hyvinvointiyhteiskunnassa. Kansalaiskasvatuksen sosiaalipedagoginen teoriakehys. Kuopio: Snellman-instituutti.

- Nuorten yhteiskuntatakuu 2012.* TEM raportteja 8/2012. Työllisyys- ja yrittäjyysosasto. Raportti 15.3.2012. Saatavissa http://www.nuorisotakuu.fi/files/34024/Nuorten_yhteiskuntatakuu_2013_-raportti.pdf. Haettu 1.10.2013.
- Saloniemi, K. 2011.* Aktiivinen kansalaisuus ja avoimet oppimisympäristöt tulevaisuudessa. Aktiivi-hankkeen ennakointiraportti Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja B. Raportit ja selvitykset 3/2011. Tornio: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu.
- Seifer, S. D. & Connors, K. 2007.* (Eds.) Faculty Toolkit for Service-learning in Higher education. Community Campus Partnership for Health. Scotts Valley CA: National Service Learning Clearinghouse.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisohjelma KASTE 2012–2015.* Saatavissa http://www.stm.fi/vireilla/kehittamisohjelmat_ja_hankkeet/kaste. Haettu 1.10.2013.
- Timonen-Kallio, E. 2012.* Suomen sosiaalipedagoginen seura – vakiintunut toimija tutkimuksen ja koulutuksen kehittäjänä. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja 13, 173–183.
- Väisänen, V., Immonen, T. & Ojaksela, A. 2011.* Setlementtityön juurilla nykyajassa. Kuvaus Itä-Pasilan asukastalon ensimmäisistä vuosista 2008–2010. Kalliolan setlementin julkaisuja 4. Helsinki: Kalliolan Kannatusyhdistys ry.